

BS/40/2012

**OPINIE O PODNOSZENIU
WIEKU EMERYTALNEGO
I ZMIANACH W SYSTEMIE
EMERYTALNYM**

Znak jakości przyznany CBOS przez Organizację Firm Badania Opinii i Rynku
11 stycznia 2012 roku

Fundacja Centrum Badania Opinii Społecznej
ul. Żurawia 4a, 00-503 Warszawa
e-mail: sekretariat@cbos.pl; info@cbos.pl
<http://www.cbos.pl>
(48 22) 629 35 69

Trwa spór o zmiany w polskim systemie emerytalnym. Przedstawiona w *exposé* przez premiera Donalda Tuska propozycja zakładająca stopniowe podnoszenie i zrównywanie wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn, którzy docelowo mieliby nabywać uprawnienia emerytalne w wieku 67 lat, budzi kontrowersje w łonie samej koalicji rządowej. Mimo że za przeprowadzeniem zmian przemawia rosnąca dysproporcja między liczbą pracujących i płacących składki emerytalne a liczbą emerytów, częste są obawy o społeczne skutki tych zmian. Stąd też pojawiają się różnego rodzaju propozycje mające na celu „złagodzenie” proponowanych rozwiązań i dające możliwość wcześniejszego pobierania przynajmniej części świadczenia emerytalnego. Planowane wydłużenie wieku emerytalnego wzbudziło także szerszą dyskusję na temat tego, od czego w ogóle powinno zależeć nabywanie uprawnień emerytalnych i jaki system emerytalny byłby najlepszy dla naszego kraju. Kwestie te poruszyliśmy w naszym marcowym badaniu¹.

OD CZEGO POWINNO ZALEŻEĆ NABYCIE UPRAWNIEŃ EMERYTALNYCH

Nabycie uprawnień emerytalnych na ogół jest związane z wiekiem. Bywa ono jednak dodatkowo uzależnione od spełnienia innych kryteriów, takich jak staż pracy, płeć, wykonywany zawód lub branża, w której się pracuje. W dyskusjach o zmianach w polskim systemie emerytalnym powracają także postulaty, aby moment przejścia na emeryturę był zależny od wielkości wypracowanego świadczenia emerytalnego.

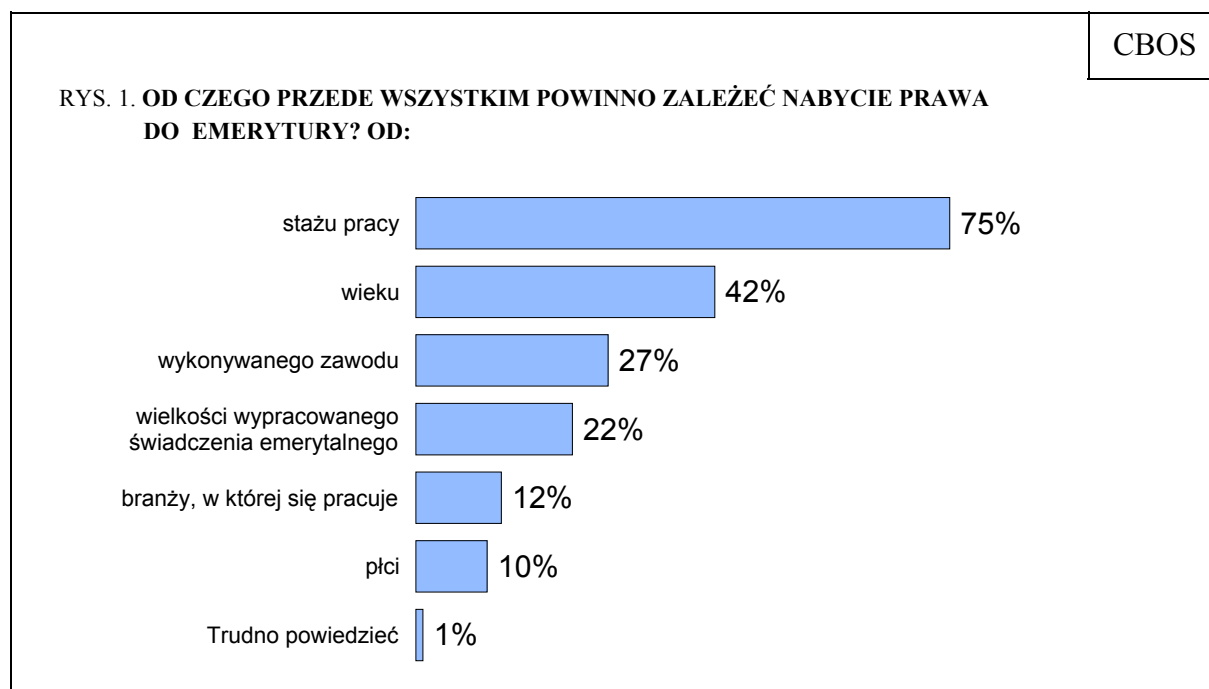
W ocenie społecznej, a zarazem – można powiedzieć – zgodnie ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, nabycie uprawnień emerytalnych powinno być uwarunkowane przede wszystkim stażem pracy. Było to kryterium wskazywane przez ankietowanych zdecydowanie częściej niż wszystkie inne, w tym wiek, który także był zaliczany do najistotniejszych czynników, jakie powinny decydować o uzyskaniu prawa do emerytury.

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (262) przeprowadzono w dniach 8 – 14 marca 2012 roku na liczącej 1015 osób reprezentatywnej próbie losowej dorosłych mieszkańców Polski.

Inne kryteria wymieniano rzadziej, przy czym warto zwrócić uwagę, że w ocenie społecznej nabycie uprawnień emerytalnych powinno być uzależnione raczej od wykonywanego zawodu niż od branży, w której się pracuje (a więc niezależnie od charakteru pracy).

Wysokość wypracowanego świadczenia emerytalnego, choć okazała się kwestią drugorzędną, uznano za kryterium istotniejsze niż branża, w której się pracuje, czy płeć.

Co ciekawe, płeć uznano za czynnik najmniej ważny spośród wszystkich wymienionych. Nie oznacza to, że Polacy opowiadają się za zarównaniem wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn. W tym pytaniu płeć była bowiem rozpatrywana w oderwaniu od innych czynników, tak jak wiek lub staż pracy.

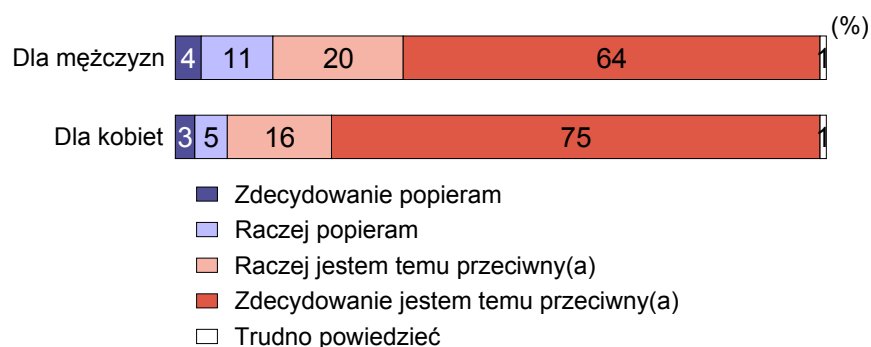

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dwa najważniejsze ich zdaniem czynniki

STOSUNEK DO PODNIESIENIA WIEKU EMERYTALNEGO

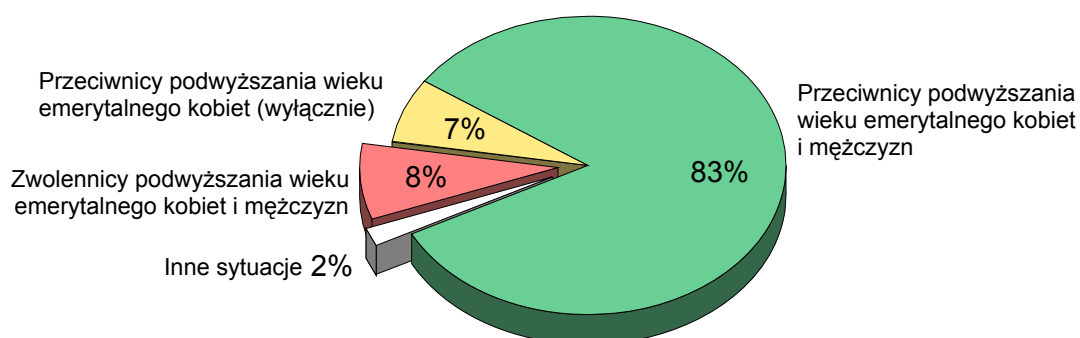
Podwyższenie wieku emerytalnego budzi silny opór społeczny. Przeciw podniesieniu do 67 lat wieku emerytalnego mężczyzn jest 84% dorosłych Polaków, przy czym 64% odrzuca tę propozycję w sposób zdecydowany. Przeciw podwyższeniu do 67 lat wieku emerytalnego kobiet jest aż 91% badanych, w tym 75% – zdecydowanie.

RYS. 2. RZĄD PLANUJE OD 2013 ROKU STOPNIOWE PODWYŻSZANIE WIEKU EMERYTALNEGO. DOCELOWO (W 2020 ROKU W PRZYPADKU MĘŻCZYŹN I W 2040 ROKU W PRZYPADKU Kobiet) WIEK EMERYTALNY MA WYNIĘĆ 67 LAT. CZY POPIERA PAN(I) PODWYŻSZENIE WIEKU EMERYTALNEGO ... DO 67 LAT CZY TEŻ JEST PAN(I) TEMU PRZECIWNY(A)?

Stosunek do podniesienia wieku emerytalnego mężczyzn ściśle wiąże się ze stosunkiem do podwyższenia wieku emerytalnego kobiet (korelacja r Persona wynosi aż 0,75). Ponad cztery piąte dorosłych Polaków (83%) sprzeciwia się zarówno jednemu, jak i drugiemu rozwiązaniu. Niewielka grupa (7%) jest przeciwna wydłużaniu aktywności zawodowej kobiet, ale skłonna byłaby zgodzić się na dłuższą pracę mężczyzn. Podniesienie wieku emerytalnego obu płci akceptuje zaledwie 8% badanych.

RYS. 3. STOSUNEK DO PODWYŻSZANIA WIEKU EMERYTALNEGO

Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego zdecydowanie dominują we wszystkich analizowanych grupach socjodemograficznych. Zwolennikami rządowej propozycji są relatywnie najczęściej mieszkańcy dużych miast liczących ponad 500 tys. ludności (19%), osoby z wyższym wykształceniem (19%) oraz badani stosunkowo dobrze

sytuowani – o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł (16%). W grupach społeczno-zawodowych podwyższenie wieku emerytalnego obu płci akceptują przede wszystkim kadra kierownicza i specjaliści (22%).

W elektoratach wszystkich partii politycznych cieszącym się największym poparciem społecznym większość stanowią przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego. Stosunkowo najbardziej otwarci na propozycje rządu są sympatycy PO: co czwarty z nich akceptuje podniesienie wieku emerytalnego obu płci, co siódmy zaś sprzeciwia się dłuższej pracy kobiet, ale nie odrzuca możliwości wydłużenia czasu pracy mężczyzn. Więcej niż przeciętnie zwolenników podniesienia wieku emerytalnego obu płci jest wśród zadeklarowanych wyborców Ruchu Palikota. Z kolei sympatycy PSL są szczególnie wyczuleni na kwestię podniesienia wieku emerytalnego kobiet.

Tabela 1

Potencjalne elektoraty	Stosunek do podwyższania wieku emerytalnego			
	Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn	Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet (wyłącznie)	Zwolennicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn	Inne sytuacje
	w procentach			
PO	60	14	25	2
Ruch Palikota	79	5	16	0
SLD	84	5	9	2
PSL	81	14	5	0
PiS	94	4	1	1

WARUNKI AKCEPTACJI PODNIESIENIA WIEKU EMERYTALNEGO

Mimo jednoznacznie negatywnego stosunku do podniesienia wieku emerytalnego do 67 lat, jego przeciwnicy skłonni byliby poprzeć zmiany, jeśli wprowadzono by rozwiązania dające możliwość bardziej elastycznego określania momentu przejścia na emeryturę. Dwie trzecie przeciwników podwyższenia wieku emerytalnego (66%) deklaruje, że zgodziłoby się na to, gdyby osoby, które wypracowały dostatecznie wysokie świadczenia emerytalne, mogły przejść na emeryturę wcześniej niż po 67 roku życia. Ponad połowa przeciwników podwyższenia wieku emerytalnego (51%) zgodziłaby się na to rozwiązanie pod warunkiem, że wprowadzono by możliwość stopniowego ograniczania aktywności zawodowej – na kilka lat przed ukończeniem 67 roku życia można byłoby pracować w mniejszym wymiarze godzin i jednocześnie pobierać część świadczenia emerytalnego.

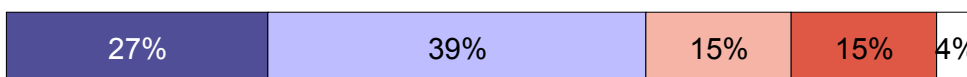
Przeciwników wydłużenia okresu aktywności zawodowej za pomocą sztywnego ustalenia wieku nabycia praw emerytalnych na 67 lat nie przekonują natomiast argumenty, że podniesienie wieku emerytalnego będzie związane z wprowadzeniem skutecznych instrumentów umożliwiających dłuższą niż dotychczas pracę. Większość przeciwników podwyższenia wieku emerytalnego podtrzymuje swój sprzeciw wobec rządowej propozycji, nawet przy założeniu, że znacząco poprawiłaby się sytuacja w systemie ochrony zdrowia (60%), znacząco polepszyłyby się system opieki nad małymi dziećmi i osobami starszymi (56%) oraz nastąpiłaby wyraźna poprawa sytuacji osób po 50 roku życia na rynku pracy (54%).

OPINIE PRZECIWNIKÓW PODWYŻSZANIA WIEKU EMERYTALNEGO KOBIEC I/LUB MĘŻCZYŻN (N=927)

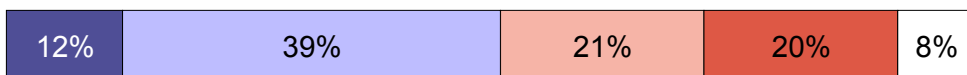
CBOS

RYS. 4. CZY ZGODZIŁ(A)BY SIĘ PAN(I) NA PODWYŻSZENIE WIEKU EMERYTALNEGO, JEŚLI:

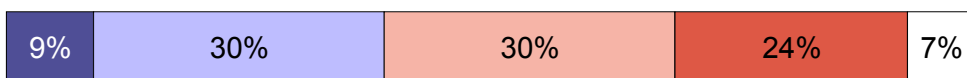
- osoby, które wypracowały dostatecznie wysokie świadczenia emerytalne, mogłyby przejść na emeryturę wcześniej niż po 67 roku życia

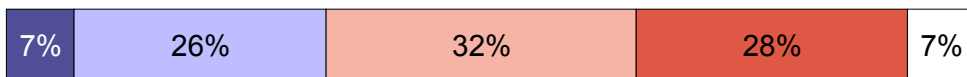
- wprowadzono by możliwość stopniowego ograniczania aktywności zawodowej: na kilka lat przed ukończeniem 67 roku życia można byłoby pracować w mniejszym wymiarze czasu i jednocześnie pobierać część świadczenia emerytalnego

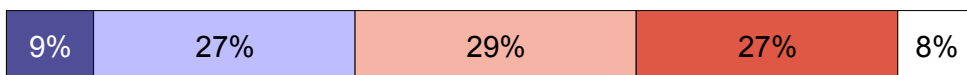
- znacząco poprawiłaby się sytuacja ludzi po 50 roku życia na rynku pracy

- znacząco poprawiłaby się sytuacja w systemie ochrony zdrowia

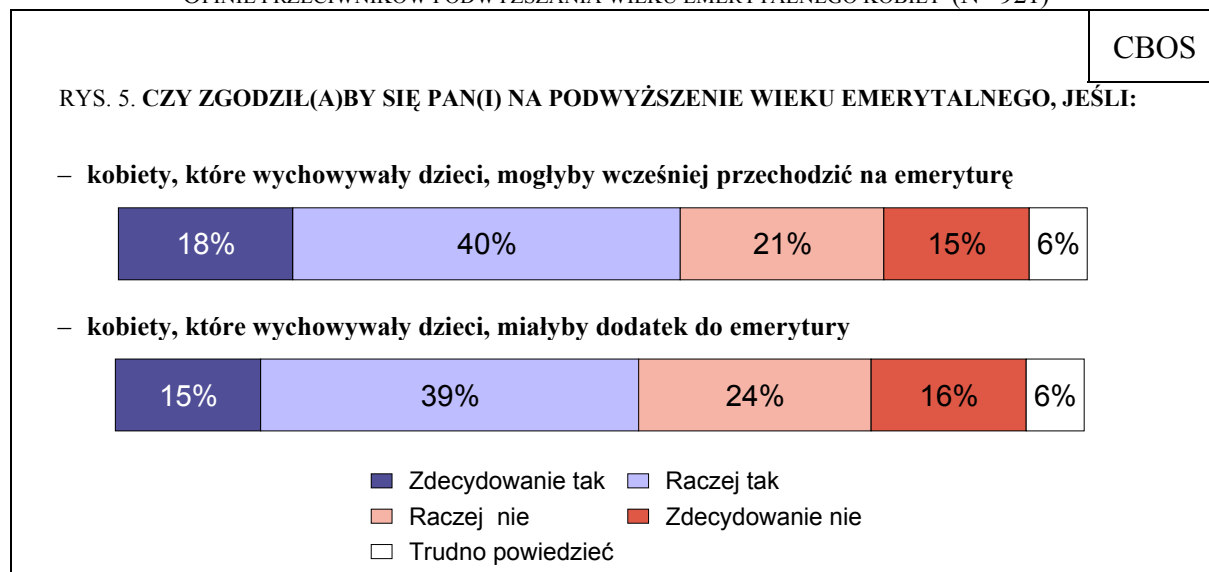
- znacząco poprawiłby się system opieki nad małymi dziećmi i ludźmi starszymi

■ Zdecydowanie tak ■ Raczej tak
■ Raczej nie ■ Zdecydowanie nie
□ Trudno powiedzieć

Z przychylnymi reakcjami spotykają się natomiast propozycje PSL adresowane do kobiet i uwzględniające ich rolę w rodzinie. Ponad połowa przeciwników podniesienia wieku emerytalnego kobiet (58%) skłonna byłaby poprzeć to rozwiązanie, jeśli kobiety, które wychowywały dzieci, mogłyby wcześniej przechodzić na emeryturę. Niemal tyle samo (54%) zgodziłoby się na podwyższenie wieku emerytalnego kobiet, jeśli te, które wychowywały dzieci, miałyby dodatek do emerytury.

OPINIE PRZECIWNIKÓW PODWYŻSZANIA WIEKU EMERYTALNEGO KOBIEC (N=921)

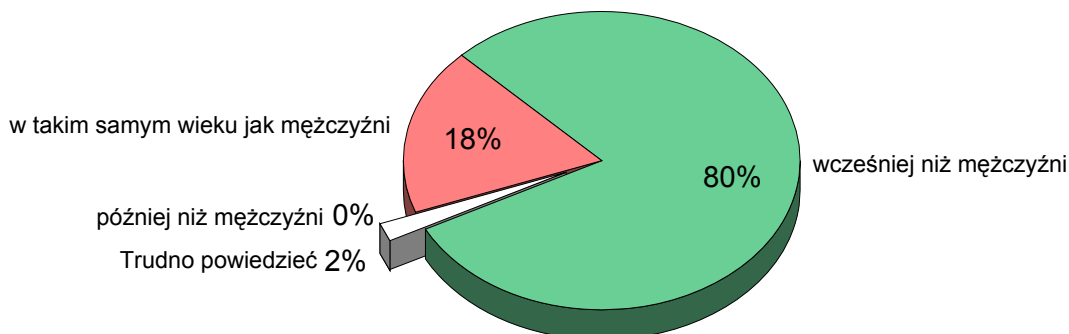

WIEK EMERYTALNY KOBIEC I MĘŻCZYŻN – TAKI SAM CZY RÓŻNY

Plany rządu dotyczące podwyższania wieku emerytalnego w szczególności sposób dotyczą kobiet. Godzą nie tylko w społeczne wyobrażenia o roli kobiet w społeczeństwie i związane z tym przyzwyczajenia, a także wymagają podjęcia przez państwo działań z zakresu polityki społecznej, które umożliwiłyby kobietom łączenie pracy zawodowej z zajęciami w domu oraz kontynuowanie pracy zawodowej po ukończeniu 60 roku życia. Chodzi przede wszystkim o ulepszenie systemu opieki nad małymi dziećmi oraz osobami starszymi, chorymi wymagającymi opieki.

Generalnie, cztery piąte badanych (80%) uważa, że kobiety powinny przechodzić na emeryturę wcześniej niż mężczyźni. Tylko niespełna jedna piąta (18%) jest zdania, że wiek emerytalny kobiet i mężczyzn powinien być taki sam.

RYS. 6. NIEZALEŻNIE OD PANA(I) OPINII O PLANACH PODNIESIENIA WIEKU EMERYTALNEGO DO 67 ROKU ŻYCIA, CZY UWAŻA PAN(I), ŻE KOBIETY POWINNY PRZECHODZIĆ NA EMERYTURĘ:

Zwolennicy utrzymania wcześniejszego wieku emerytalnego kobiet przeważają we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych. Co ciekawe, za wyrównaniem wieku emerytalnego obu płci częściej opowiadają się mężczyźni (23%) niż same kobiety (13%). Stosunkowo bardziej przychylni temu rozwiązaniu są ludzie młodzi (32% osób w wieku 18–24 lata, 24% mających od 25 do 34 lat), mieszkańcy największych miast (27%) oraz respondenci najlepiej wykształceni (29% z wyższym wykształceniem) i sytuowani (30% badanych o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł). Najwięcej zwolenników równego wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn jest wśród uczniów i studentów (38%) oraz kadry kierowniczej i specjalistów (31%).

Wcześniejsze nabywanie przez kobiety praw emerytalnych popierają sympatycy wszystkich partii politycznych cieszących się największym poparciem społecznym.

Tabela 2

Potencjalne elektoraty	Niezależnie od Pana(i) opinii o planach podniesienia wieku emerytalnego do 67 roku życia, czy uważa Pan(i), że kobiety powinny przechodzić na emeryturę:			
	wcześniej niż mężczyźni	w takim samym wieku jak mężczyźni	później niż mężczyźni	Trudno powiedzieć
	w procentach			
PO	70	29	0	1
Ruch Palikota	70	28	0	2
SLD	73	24	0	3
PiS	83	16	0	1
PSL	94	6	0	0

Osoby uważające, że kobiety powinny przejść na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, wskazują przede wszystkim na większe obciążenie kobiet pracą, wynikające z konieczności łączenia przez nie obowiązków zawodowych i domowych. Często przywoływany jest także argument, że kobiety po zakończeniu aktywności zawodowej są potrzebne rodzinie, aby pełniły funkcje opiekuńcze wobec wnuków i innych osób wymagających opieki, np. starszych rodziców. Spora grupa przeciwników zrównania wieku emerytalnego podkreśla, że kobiety są słabsze fizycznie i nie mogą tak długo jak mężczyźni pracować w zawodach wymagających pracy fizycznej. Inne argumenty za utrzymaniem możliwości wcześniejszego przechodzenia na emeryturę przez kobiety były przywoływane zdecydowanie rzadziej. Tylko 9% badanych z tej grupy wskazywało, że kobiety mają mniej powodów, aby chcieć tak długo jak mężczyźni pracować zawodowo, często bowiem wykonują gorsze, słabiej opłacane prace. Zarazem tylko nieliczni tłumaczyli swoje stanowisko przekonaniem, że kobiety przykładają do pracy zawodowej mniejszą wagę niż mężczyźni. Rzadko powoływano się także na tradycję, wskazując argument, że kobiety przyzwyczyły się do wcześniejszego przechodzenia na emeryturę.

Procenty nie sumują się do 100, ponieważ badani mogli wskazać dwa najważniejsze z ich punktu widzenia powody

W nowym systemie emerytalnym wysokość przyszłej emerytury została ściślej powiązana z wielkością wpłacanych składek oraz przewidywanym okresem pobierania świadczeń. Krótszy staż pracy i dłuższa perspektywa pobierania emerytury oznaczają uzyskiwanie przez kobiety niższych świadczeń emerytalnych.

Uświadomienie sobie finansowych skutków zróżnicowania wieku emerytalnego obu płci tylko do pewnego stopnia modyfikuje stanowisko badanych w kwestii tego, w jakim wieku kobiety powinny przechodzić na emeryturę. W społecznej ocenie dłuższa praca kobiet powinna być wyborem, a nie koniecznością. Zdaniem ponad połowy ankietowanych (53%) kobiety powinny same decydować, czy chcą przejść na emeryturę wcześniej niż mężczyźni i otrzymywać niższe świadczenia, czy też wolą pracować tak długo jak mężczyźni, aby wypracować sobie wyższą emeryturę. Więcej niż jedna czwarta badanych (28%) uważa, że kobiety – mimo niekorzystnych skutków finansowych wcześniejszego nabywania przez nie uprawnień emerytalnych – powinny pracować krócej niż mężczyźni. Tylko 13% ankietowanych jest zdania, że wiek emerytalny pracowników obu płci powinien być zrównany, a kobiety powinny być zobligowane do dłuższej pracy, niezależnie od tego, czy chcą czy też nie. Opinia ta, choć nadal mało popularna, jest częstsza niż w latach ubiegłych.

Tabela 3

Jeśli kobiety będą przechodziły na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, to emerytury kobiet będą dużo niższe niż emerytury mężczyzn. Czy, Pana(i) zdaniem:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	XII 2003	IX 2007	X 2008	II 2010	III 2012
	w procentach				
– kobiety powinny, jak dotąd, przechodzić na emeryturę wcześniej niż mężczyźni, nawet jeśli otrzymane przez nie świadczenia będą przez to niższe	23	24	25	37	28
– kobiety powinny przechodzić na emeryturę w takim samym wieku jak mężczyźni, aby otrzymane przez nie świadczenia były podobnej wysokości co świadczenia mężczyzn	4	8	10	10	13
– powinno się umożliwić kobietom wybór przechodzenia na wcześniejszą niż mężczyźni, a przez to niższą emeryturę lub kontynuowania pracy do obecnego wieku emerytalnego mężczyzn, aby otrzymać podobną emeryturę	69	58	60	48	53
Trudno powiedzieć	4	10	5	5	6

DŁUŻSZA PRACA A WYSOKOŚĆ EMERYTURY

Podniesienie wieku emerytalnego ma zapobiec zbyt niskim emeryturom i w przyszłości ograniczyć konieczność ich dotowania z budżetu państwa. W obowiązującym od 1999 roku systemie emerytalnym wysokość emerytury jest ściśle powiązana z osobistym wkładem do systemu. Dłuższy okres płacenia składek oznacza wyższą emeryturę. Jest to o tyle istotne, że przewidywana wysokość świadczeń wypłacanych w nowym systemie będzie znacząco niższa niż wysokość świadczeń uzyskiwanych w starym systemie.

Duża grupa Polaków ma świadomość, że nie może liczyć na wyższe emerytury w przyszłości. Już od kilku lat niemal połowa badanych przewiduje, że w przyszłości dysproporcje między wysokością świadczeń emerytalnych i zarobków wzrosną. Niewiele osób spodziewa się, że w przyszłości wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie wyższa niż obecnie.

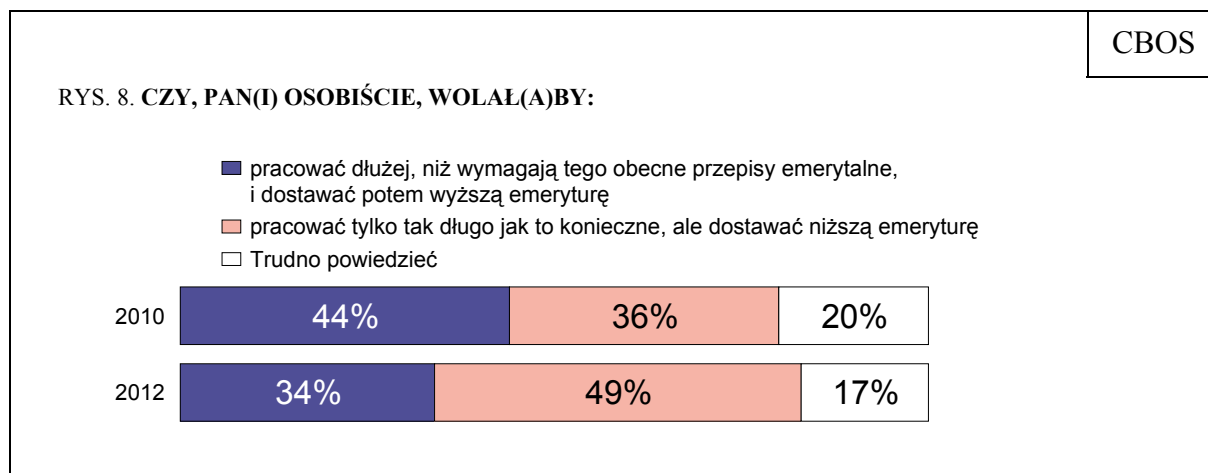
Tabela 4

Jak Pan(i) sądzi, czy w przyszłości, np. za 15 lat, wysokość emerytury w stosunku do zarobków będzie:	Wskazania respondentów według terminów badań				
	VI 1998	VI 2000	X 2008	II 2010	III 2012
	w procentach				
– mniejsza niż obecnie	8	21	46	48	45
– podobna jak obecnie	26	30	22	21	26
– większa niż obecnie	37	20	15	11	11
Trudno powiedzieć	30	29	17	20	18

Niezależnie od wysokości ustawowego wieku emerytalnego, reforma z 1999 roku – polegająca na ściślejszym powiązaniu wysokości emerytury z wysokością zgromadzonych składek – będzie sprzyjać decyzjom o wydłużaniu aktywności zawodowej. Także obecnie część osób po uzyskaniu uprawnień emerytalnych, jeśli ma takie możliwości, decyduje się kontynuować pracę zawodową.

Jeszcze dwa lata temu ponad dwie piąte badanych deklarowało, że osobiście wolałyby pracować dłużej, niż wymagają tego przepisy emerytalne, i dostawać w przyszłości wyższą emeryturę. Od 2010 roku liczba takich osób zmniejszyła się z 44% do 34%, natomiast z 36% do 49% zwiększyła się liczba badanych deklarujących, że chcą pracować tylko tak długo jak to konieczne i dostawać potem niższą emeryturę. Najwyraźniej Polacy na tyle przestraszyli się planowanego podniesienia wieku emerytalnego do 67 roku życia, iż obawiają się składania deklaracji, że chcieliby dłużej pracować. Zapewne według nich

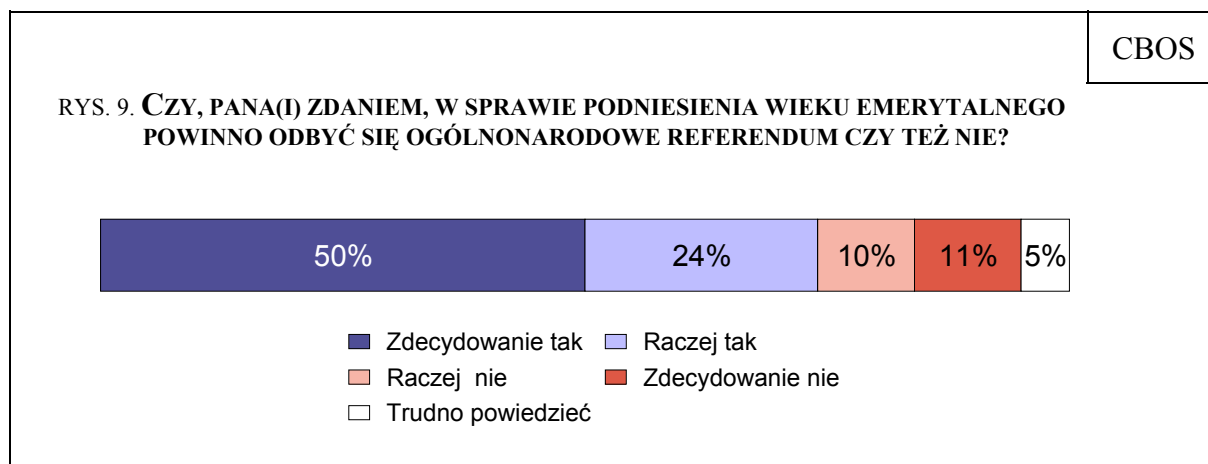
decyzja o wydłużaniu pracy zawodowej powinna być dobrowolna – zależeć od samego zainteresowanego i jego oceny własnej sytuacji, nie zaś od ustawodawcy.

Pracę po osiągnięciu wieku emerytalnego częściej niż przeciętnie planują osoby, dla których jest to jeszcze odległa perspektywa, a więc respondenci od 25 do 34 roku życia (42%), uczniowie i studenci (42%). Częściej niż przeciętnie chcą pracować po nabyciu uprawnień emerytalnych badani z wyższym wykształceniem (48%) oraz osoby najlepiej sytuowane – o miesięcznych dochodach *per capita* powyżej 1500 zł (43%).

REFERENDUM W SPRAWIE PODNIESIENIA WIEKU EMERYTALNEGO?

NSZZ „Solidarność” złożył w Sejmie wniosek o referendum w sprawie planowanych zmian w systemie emerytalnym. Pod wnioskiem podpisało się 1,4 mln. obywateli. Przeprowadzenie referendum w kwestii podniesienia wieku emerytalnego popiera trzy czwarte badanych (74%).

Zwolennicy referendum przeważają we wszystkich analizowanych grupach społeczno-demograficznych oraz w elektoratach wszystkich najważniejszych partii politycznych. Stosunkowo najrzadziej za pozostawieniem obywatelom decyzji w sprawie wydłużeniu wieku emerytalnego opowiadają się sympatycy PO.

Tabela 5

Potencjalne elektoraty	Czy, Pana(i) zdaniem, w sprawie podniesienia wieku emerytalnego powinno odbyć się ogólnonarodowe referendum czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
PiS	91	6	3
PSL	83	12	5
Ruch Palikota	77	23	0
SLD	68	23	9
PO	55	41	4

Przeprowadzenie referendum popierają przede wszystkim przeciwnicy podniesienia wieku emerytalnego. Natomiast niechętni tej inicjatywie są w większości zwolennicy planowanych zmian.

Tabela 6

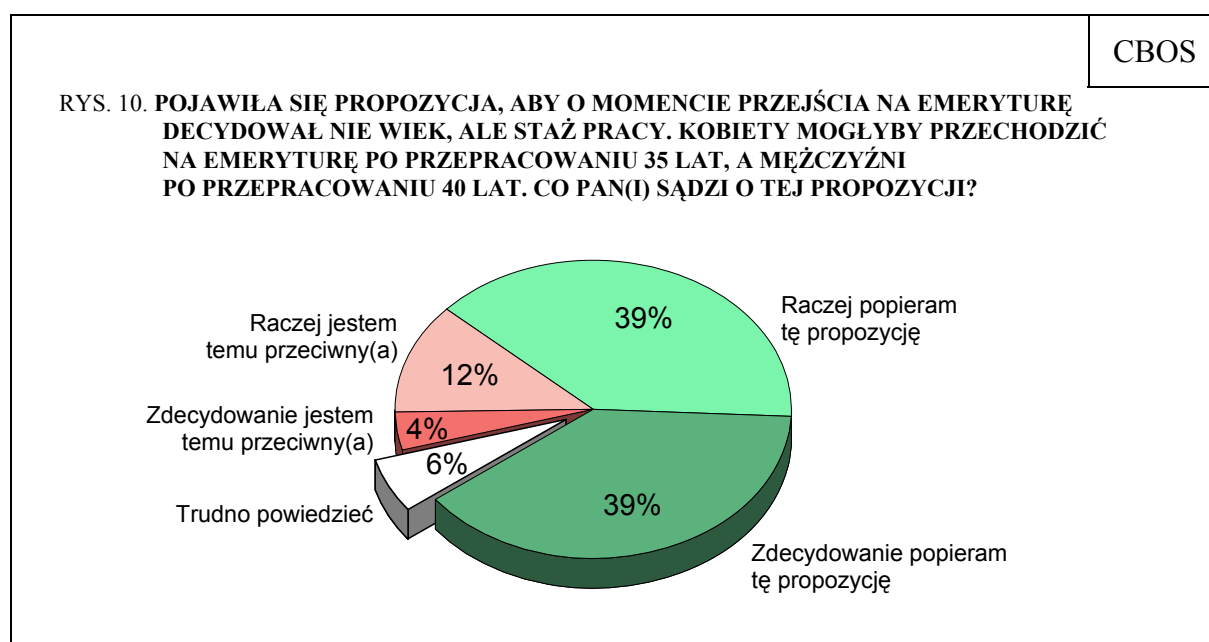
Stosunek do podwyższania wieku emerytalnego	Czy, Pana(i) zdaniem, w sprawie podniesienia wieku emerytalnego powinno odbyć się ogólnonarodowe referendum czy też nie?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn	81	14	5
Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet (wyłącznie)	49	43	8
Zwolennicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn	30	66	4
Inne sytuacje	50	44	6

OCENA PROPOZYCJI EMERYTALNYCH OPZZ

Przygotowany przez OPZZ i popierany przez SLD obywatelski projekt nowelizacji ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych przewiduje, że o nabyciu uprawnień emerytalnych miałyby decydować nie wiek, ale staż pracy. Według tego projektu kobiety mogłyby przechodzić na emeryturę po przepracowaniu 35 lat, a mężczyźni po przepracowaniu 40 lat. Przeciwnicy tego rozwiązania wskazują

m.in. na to, że osoby, które nie mają udokumentowanego odpowiednio długiego stażu pracy, nie będą mogły otrzymywać świadczeń emerytalnych.

Propozycja OPZZ podoba się Polakom. Jak wspomniano na początku, w opinii społecznej to właśnie staż pracy powinien być głównym kryterium wyznaczającym moment zakończenia aktywności zawodowej i przejścia na emeryturę. Nic zatem dziwnego, że aż 78% badanych popiera projekt przygotowany przez OPZZ. Propozycja ta znajduje poparcie większości respondentów we wszystkich grupach społeczno-demograficznych oraz we wszystkich elektoratach partyjnych.

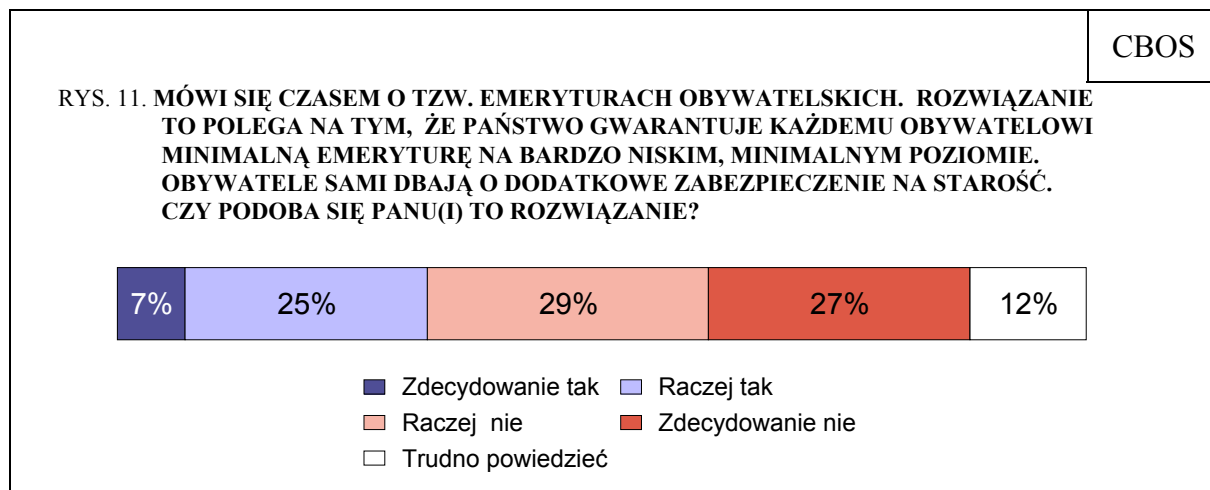

STOSUNEK DO TZW. EMERYTUR OBYWATELSKICH

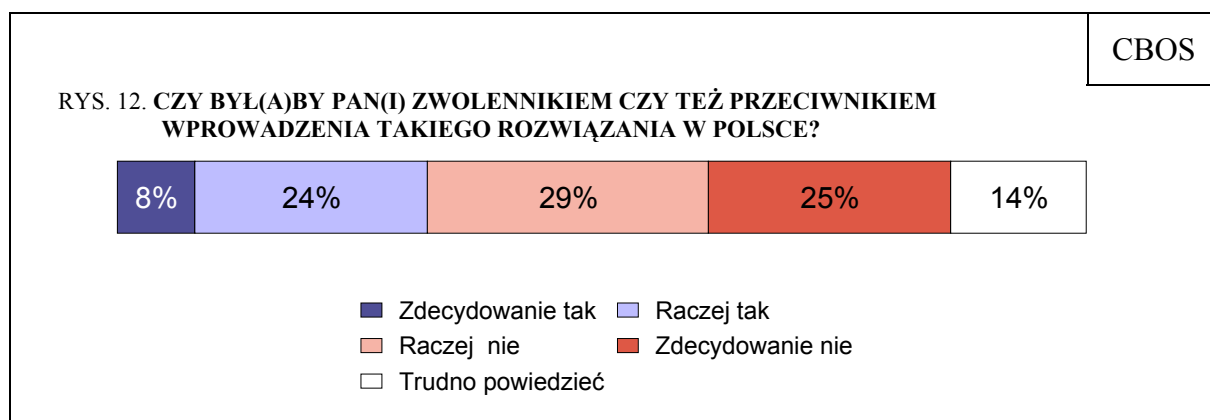
Od pewnego czasu mówi się o tzw. emeryturach obywatelskich lub emeryturach państwowych. Rozwiązanie to polega na tym, że państwo gwarantuje każdemu obywatelowi minimalną emeryturę na bardzo niskim poziomie. Obywatele sami dbają o dodatkowe zabezpieczenie na starość. Zwolennicy tego rozwiązania najchętniej przywołują przykład Kanady, ale także innych krajów, takich jak Szwecja, Holandia czy Australia, w których funkcjonują podobne rozwiązania. Wprowadzenie tego rodzaju systemu w Polsce postulowali ekonomiści z Centrum Adama Smitha, w podobnym kierunku zmierzały także propozycje polityków PSL: Jolanty Fedak i Waldemara Pawlaka. Wśród zalet systemu emerytalnego

wzorowanego na rozwiązaniach kanadyjskich wymienia się m.in. jego prostotę i niskie koszty oraz podkreśla się jego pozytywny wpływ na gospodarkę w związku z mniejszym opodatkowaniem pracy.

Propozycja wprowadzenia emerytur obywatelskich, gwarantowanych przez państwo, nie znajduje szerszego poparcia społecznego. Rozwiązanie to podoba się co trzeciemu dorosłemu Polakowi (32%), natomiast większość (56%) jest mu niechętna.

Niemal tak samo kształtują się opinie na temat ewentualności wprowadzenia w Polsce emerytur obywatelskich. Zwolennikiem przyjęcia systemu gwarantującego każdemu państwową emeryturę na minimalnym poziomie i jednocześnie skłaniającego obywateli do troski o dodatkowe zabezpieczenie na starość jest co trzeci respondent (32%). Przeciwnicy wprowadzenia takiego rozwiązania stanowią 54% badanych.

Za przyjęciem rozwiązania opartego na systemie kanadyjskim stosunkowo najczęściej opowiadają się najmłodszy ankietowani – od 18 do 24 roku życia (41%), mieszkańcy ponad półmilionowych miast (42%) oraz badani z wyższym wykształceniem (39%). Najwięcej zwolenników wprowadzenia tzw. emerytur obywatelskich jest wśród uczniów i studentów (47%).

W elektoratach partyjnych przyjęcie systemu gwarantującego przez państwo minimalną emeryturę stosunkowo najczęściej popierają zadeklarowani wyborcy Ruchu Palikota i sympatycy PO.

Tabela 7

Potencjalne elektoraty	Czy był(a)by Pan(i) zwolennikiem czy też przeciwnikiem wprowadzenia takiego rozwiązania w Polsce?		
	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
	w procentach		
Ruch Palikota	43	56	1
PO	40	52	8
PSL	35	45	20
SLD	35	60	5
PiS	28	57	15

Argumenty o potrzebie, a nawet konieczności dłuższej pracy nie przekonują Polaków. Podwyższanie wieku emerytalnego niezmiennie bowiem napotyka silny opór społeczny – niechęć do tego projektu jest niemal powszechna. Wydaje się jednak, że Polacy skłonni byłiby zaakceptować zmiany, jeśli przyjęte rozwiązania byłyby bardziej elastyczne – pozwalały na pobieranie częściowej emerytury przed ukończeniem 67 roku życia lub też na wcześniejsze przejście na emeryturę pod warunkiem wypracowania odpowiednio wysokiego świadczenia. Przychylnie odbierane są także rozwiązania, które rekompensowałyby kobietom ich pracę na rzecz dzieci i rodziny. Generalnie, zdecydowana większość Polaków jest zdania, że kobiety powinny mieć możliwość przechodzenia na emeryturę wcześniej niż mężczyźni.

Opinie Polaków o innych propozycjach zmian systemu emerytalnego pokazują społeczne wyobrażenia o sprawiedliwym systemie ubezpieczeń emerytalnych. W opinii społecznej moment przejścia na emeryturę powinien zależeć przede wszystkim od stażu pracy. Projekt OPZZ uwzględniający to kryterium podoba się zdecydowanej większości Polaków. Z kolei odwołująca się do modelu anglosaskiego propozycja tzw. emerytur obywatelskich wywołuje sprzeciw. Zgodnie zatem ze społecznym poczuciem sprawiedliwości, nabycie praw emerytalnych powinno się ściśle wiązać z pracą zawodową. Świadczenie emerytalne powinno przysługiwać osobom, które przepracowały określony okres i płaciły składki emerytalne. Podejście to akcentuje indywidualne zasługi przechodzących na emeryturę – nie jest ona jałmużną od państwa, ale należnością za przepracowane lata. Tzw. emerytury obywatelskie, przysługujące także osobom, które nie pracowały, mają zupełnie inny charakter – powinny zapewnić środki do życia wszystkim obywatelom, tym samym są raczej instrumentem z zakresu pomocy społecznej.

Opracowała
Beata ROGUSKA

A N E K S

Tabela 1

		Od czego przede wszystkim powinno zależeć nabycie prawa do emerytury? Od:							Liczba osób
		wieku	stażu pracy	płci	wykonywanego zawodu	branży, w której się pracuje	wysokości wypracowanego o świadczenia emerytalnego	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	%	%	%	
Ogółem		42	75	10	27	12	22	1	1014
Płeć	Mężczyźni	41	75	9	29	13	22	0	482
	Kobiety	43	76	10	25	11	22	2	532
Wiek	18-24 lata	39	66	11	43	18	21		126
	25-34	42	75	12	28	13	21	1	209
	35-44	41	73	10	26	18	23	1	160
	45-54	35	77	11	32	8	22	1	166
	55-64	49	80	7	21	5	23	0	189
	65 lat i więcej	45	79	6	15	10	22	5	164
Miejsce zamieszkania	Wieś	47	70	8	26	13	21	2	385
	Miasto do 20 tys.	40	77	10	30	11	17		154
	20-100 tys.	35	82	12	24	12	22	1	196
	101-500 tys.	43	80	11	26	10	23	1	167
	501 tys. i więcej mieszk.	38	76	9	30	8	34	1	111
Wykształcenie	Podstawowe	48	72	8	20	10	19	4	198
	Zasadnicze zawodowe	41	74	11	25	15	19	1	264
	Średnie	41	76	10	34	10	19	0	355
	Wyższe	39	81	8	24	11	34		197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	41	84	9	23	8	35		119
	Średni personel, technicy	28	85	14	37	10	17		45
	Pracownicy adm.-biurowi	41	74	13	32	13	20		54
	Pracownicy usług	41	84	15	26	14	12		44
	Robotnicy wykwalifikowani	40	78	12	29	17	17	1	113
	Robotnicy niewykwalifik.	37	80	10	24	13	16	2	50
	Rolnicy	45	72	6	37	18	15		64
Pracujący na własny rach.	38	67	7	27	10	36		47	
Bierni zawodowo	Renciści	45	67	8	24	4	26	2	75
	Emeryci	46	80	7	17	9	21	4	216
	Uczniowie i studenci	40	63	8	49	19	19		73
	Bezrobotni	43	64	10	29	12	24	1	56
	Gospodynie domowe i inni	48	70	13	19	12	19		57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	37	78	11	32	13	25	1	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	40	79	9	26	17	23		92
	sekt. pryw. poza rolnict.	38	80	13	24	11	23		241
	prywatnym gosp. rolnym	44	70	6	37	18	14	1	62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	46	67	10	31	12	20	1	132
	501-750	43	68	14	33	14	20	1	123
	751-1000	45	71	11	28	13	20	2	160
	1001-1500	43	81	8	25	12	18	1	188
	Powyżej 1500 zł	35	86	9	23	11	29		170
Ocena własnych war. mater.	Złe	48	72	10	20	9	21	3	146
	Średnie	45	75	9	28	13	17	1	474
	Dobre	37	77	10	27	12	28	1	393
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	50	71	6	23	20	24		59
	Raz w tygodniu	43	75	9	28	11	22	1	485
	1-2 razy w miesiącu	47	78	11	21	12	18	1	178
	Kilka razy w roku	35	76	11	28	13	23	2	205
	W ogóle nie uczestniczy	36	77	7	29	8	29	4	85
Poglądy polityczne	Lewica	43	76	9	24	7	30	0	176
	Centrum	37	79	10	30	13	22	0	303
	Prawica	42	78	9	25	12	21	1	297
	Trudno powiedzieć	48	67	10	26	14	18	3	237

Tabela 2

		Stosunek do podwyższania wieku emerytalnego				Liczba osób
		Zwolennicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn	Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet i mężczyzn	Przeciwnicy podwyższania wieku emerytalnego kobiet (wyłącznie)	Inne sytuacje	
		%	%	%	%	
Ogółem		8	83	7	2	1015
Płeć	Mężczyźni	10	83	6	2	483
	Kobiety	5	84	8	2	532
Wiek	18-24 lata	10	85	4	1	127
	25-34	7	86	5	2	209
	35-44	10	86	3	1	160
	45-54	9	82	9	1	166
	55-64	5	82	10	2	189
	65 lat i więcej	5	80	12	3	164
Miejsce zamieszkania	Wieś	4	89	6	1	385
	Miasto do 20 tys.	9	80	9	2	154
	20-100 tys.	5	87	5	2	196
	101-500 tys.	10	78	10	2	169
	501 tys. i więcej mieszk.	19	72	9	1	111
Wykształcenie	Podstawowe	2	89	7	3	198
	Zasadnicze zawodowe	2	93	5	1	264
	Średnie	9	80	9	2	356
	Wyższe	19	72	9	1	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	22	69	8	1	119
	Średni personel, technicy	11	79	9	1	45
	Pracownicy adm.-biurowi	10	78	8	4	54
	Pracownicy usług	6	90	4		44
	Robotnicy wykwalifikowani	4	89	6	1	113
	Robotnicy niewykwalifik.	1	87	7	4	50
	Rolnicy		86	8	6	64
Pracujący na własny rach.	11	82	6		47	
Bierni zawodowo	Renciści	5	85	8	2	75
	Emeryci	4	83	11	2	216
	Uczniowie i studenci	9	84	5	2	74
	Bezrobotni	12	84	4		56
	Gospodynie domowe i inni		100			57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	11	79	8	2	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	9	81	9	1	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	11	84	4	1	241
	prywatnym gosp. rolnym		86	10	4	62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	5	92	3	1	132
	501-750	3	91	5	2	123
	751-1000	3	89	5	2	161
	1001-1500	9	78	11	2	188
	Powyżej 1500 zł	16	70	12	2	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	4	91	3	2	146
	Średnie	5	85	8	1	476
	Dobre	12	78	8	2	393
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	2	88	8	3	59
	Raz w tygodniu	6	87	6	1	487
	1-2 razy w miesiącu	7	87	6		178
	Kilka razy w roku	12	75	10	4	205
	W ogóle nie uczestniczy	13	77	8	2	85
Poglądy polityczne	Lewica	12	77	10	2	176
	Centrum	8	83	8	1	303
	Prawica	8	83	7	2	299
	Trudno powiedzieć	3	90	6	2	237

Tabela 3

		Czy zgodził(a)by się Pan(i) na podwyższenie wieku emerytalnego, jeśli osoby, które wypracowały dostatecznie wysokie świadczenia emerytalne, mogłyby przejść na emeryturę wcześniej niż po 67 roku życia?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		66	30	4	927
Płeć	Mężczyźni	67	30	4	431
	Kobiety	65	30	6	495
Wiek	18-24 lata	59	37	3	113
	25-34	65	32	3	193
	35-44	67	32	1	143
	45-54	67	29	4	151
	55-64	69	25	6	176
	65 lat i więcej	64	26	10	151
Miejsce zamieszkania	Wieś	63	30	7	369
	Miasto do 20 tys.	63	33	4	137
	20-100 tys.	68	29	2	182
	101-500 tys.	70	27	3	149
	501 tys. i więcej mieszk.	65	31	4	90
Wykształcenie	Podstawowe	63	29	8	189
	Zasadnicze zawodowe	70	25	5	259
	Średnie	62	33	5	320
	Wyższe	68	31	1	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	64	32	4	93
	Średni personel, technicy	56	42	2	40
	Pracownicy adm.-biurowi	76	21	4	47
	Pracownicy usług	67	33		41
	Robotnicy wykwalifikowani	67	32	2	108
	Robotnicy niewykwalifik.	75	19	6	48
	Rolnicy	67	27	6	64
Pracujący na własny rach.	56	40	4	42	
Bierni zawodowo	Renciści	66	32	2	70
	Emeryci	64	27	9	203
	Uczniowie i studenci	63	35	2	66
	Bezrobotni	74	22	4	49
	Gospodynie domowe i inni	60	32	7	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	68	29	3	113
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	67	30	3	84
	sekt. pryw. poza rolnict.	66	32	3	213
	prywatnym gosp. rolnym	67	27	6	62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	69	25	7	125
	501-750	57	40	3	116
	751-1000	69	28	3	153
	1001-1500	67	30	4	169
	Powyżej 1500 zł	68	28	4	141
Ocena własnych war. mater.	Złe	63	33	5	136
	Średnie	64	29	7	447
	Dobre	69	29	2	343
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	66	33	2	58
	Raz w tygodniu	63	32	5	454
	1-2 razy w miesiącu	64	31	4	165
	Kilka razy w roku	70	25	5	177
	W ogóle nie uczestniczy	75	22	3	72
Poglądy polityczne	Lewica	78	21	2	153
	Centrum	66	32	2	276
	Prawica	66	30	4	270
	Trudno powiedzieć	58	32	10	228

Tabela 4

		Czy zgodził(a)by się Pan(i) na podwyższenie wieku emerytalnego, jeśli wprowadzono by możliwość stopniowego ograniczania aktywności zawodowej: na kilka lat przed ukończeniem 67 roku życia można byłoby pracować w mniejszym wymiarze czasu i jednocześnie pobierać część świadczenia emerytalnego?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		51	41	8	927
Płeć	Mężczyźni	52	41	8	432
	Kobiety	49	41	9	495
Wiek	18-24 lata	56	38	6	113
	25-34	55	39	6	193
	35-44	48	44	8	143
	45-54	55	39	6	151
	55-64	47	45	7	176
	65 lat i więcej	42	41	18	151
Miejsce zamieszkania	Wieś	46	42	11	369
	Miasto do 20 tys.	52	43	5	137
	20-100 tys.	52	42	6	183
	101-500 tys.	56	37	8	149
	501 tys. i więcej mieszk.	54	39	7	90
Wykształcenie	Podstawowe	44	38	18	190
	Zasadnicze zawodowe	47	45	7	259
	Średnie	51	42	7	320
	Wyższe	62	35	3	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	59	38	3	93
	Średni personel, technicy	50	50		40
	Pracownicy adm.-biurowi	48	47	5	47
	Pracownicy usług	56	36	8	41
	Robotnicy wykwalifikowani	45	49	6	108
	Robotnicy niewykwalifik.	57	38	6	48
	Rolnicy	52	38	10	64
	Pracujący na własny rach.	52	44	4	42
Bierni zawodowo	Renciści	55	33	13	70
	Emeryci	42	44	14	203
	Uczniowie i studenci	58	33	8	66
	Bezrobotni	54	38	8	49
	Gospodynie domowe i inni	48	41	11	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	51	45	5	113
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	59	35	6	84
	sekt. pryw. poza rolnict.	51	45	4	213
	prywatnym gosp. rolnym	55	36	9	62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	49	39	13	125
	501-750	52	41	6	117
	751-1000	51	40	9	153
	1001-1500	52	42	7	169
	Powyżej 1500 zł	56	41	4	141
Ocena własnych war. mater.	Złe	40	47	13	136
	Średnie	50	41	9	447
	Dobre	55	39	6	343
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	49	40	12	58
	Raz w tygodniu	48	44	8	454
	1-2 razy w miesiącu	49	41	11	165
	Kilka razy w roku	56	38	6	177
	W ogóle nie uczestniczy	60	31	9	72
Poglądy polityczne	Lewica	57	37	6	153
	Centrum	51	43	6	277
	Prawica	51	41	8	270
	Trudno powiedzieć	45	42	13	228

Tabela 5

		Czy zgodził(a)by się Pan(i) na podwyższenie wieku emerytalnego, jeśli kobiety, które wychowywały dzieci, mogłyby wcześniej przechodzić na emeryturę?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		58	36	6	921
Płeć	Mężczyźni	59	36	5	428
	Kobiety	57	36	7	493
Wiek	18-24 lata	57	36	7	113
	25-34	57	39	4	190
	35-44	53	41	6	142
	45-54	55	44	2	150
	55-64	59	32	10	175
	65 lat i więcej	68	25	7	151
Miejsce zamieszkania	Wieś	58	36	6	365
	Miasto do 20 tys.	55	43	2	137
	20-100 tys.	59	35	5	181
	101-500 tys.	57	33	10	149
	501 tys. i więcej mieszk.	64	32	4	90
Wykształcenie	Podstawowe	59	33	8	189
	Zasadnicze zawodowe	64	31	4	258
	Średnie	57	37	7	317
	Wyższe	49	47	4	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	44	53	3	92
	Średni personel, technicy	59	37	3	40
	Pracownicy adm.-biurowi	43	49	7	47
	Pracownicy usług	63	37		41
	Robotnicy wykwalifikowani	58	37	5	107
	Robotnicy niewykwalifik.	68	24	8	48
	Rolnicy	52	42	6	60
Pracujący na własny rach.	53	42	5	42	
Bierni zawodowo	Renciści	65	31	4	70
	Emeryci	64	28	9	203
	Uczniowie i studenci	61	35	4	66
	Bezrobotni	64	29	7	49
	Gospodynie domowe i inni	52	39	8	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	48	46	5	112
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	59	37	3	83
	sekt. prywat. poza rolnict.	56	40	4	213
	prywatnym gosp. rolnym	58	36	6	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	62	32	6	125
	501-750	57	38	5	117
	751-1000	66	30	4	153
	1001-1500	59	36	5	168
	Powyżej 1500 zł	50	46	4	138
Ocena własnych war. mater.	Złe	61	31	8	136
	Średnie	60	34	6	445
	Dobre	54	41	5	340
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	53	43	3	57
	Raz w tygodniu	58	36	6	453
	1-2 razy w miesiącu	59	37	4	165
	Kilka razy w roku	57	33	9	174
	W ogóle nie uczestniczy	60	35	5	72
Poglądy polityczne	Lewica	61	33	6	152
	Centrum	59	37	4	275
	Prawica	59	36	5	268
	Trudno powiedzieć	54	37	9	227

Tabela 6

		Czy zgodził(a)by się Pan(i) na podwyższenie wieku emerytalnego, jeśli kobiety, które wychowywały dzieci, miałyby dodatek do emerytury?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		54	40	6	921
Płeć	Mężczyźni	52	41	7	428
	Kobiety	55	39	7	493
Wiek	18-24 lata	55	38	7	113
	25-34	55	38	8	190
	35-44	44	50	6	142
	45-54	48	49	3	150
	55-64	54	36	10	175
	65 lat i więcej	64	29	7	151
Miejsce zamieszkania	Wieś	53	38	10	365
	Miasto do 20 tys.	49	49	2	137
	20-100 tys.	58	38	5	181
	101-500 tys.	54	37	8	149
	501 tys. i więcej mieszk.	53	44	3	90
Wykształcenie	Podstawowe	55	35	10	189
	Zasadnicze zawodowe	57	37	6	258
	Średnie	52	41	7	317
	Wyższe	49	47	4	158
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	42	56	1	92
	Średni personel, technicy	52	44	3	40
	Pracownicy adm.-biurowi	41	53	6	47
	Pracownicy usług	56	42	2	41
	Robotnicy wykwalifikowani	45	48	7	107
	Robotnicy niewykwalifik.	59	27	15	48
	Rolnicy	50	39	11	60
Pracujący na własny rach.	56	39	5	42	
Bierni zawodowo	Renciści	59	35	6	70
	Emeryci	61	33	6	203
	Uczniowie i studenci	59	35	7	66
	Bezrobotni	55	39	6	49
	Gospodynie domowe i inni	52	34	13	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	41	56	4	112
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	52	40	7	83
	sekt. pryw. poza rolnict.	50	45	5	213
	prywatnym gosp. rolnym	56	33	12	59
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	53	40	7	125
	501-750	50	47	3	117
	751-1000	63	32	6	153
	1001-1500	51	43	6	168
	Powyżej 1500 zł	48	48	4	138
Ocena własnych war. mater.	Złe	55	38	7	136
	Średnie	53	40	7	445
	Dobre	54	40	6	340
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	48	48	4	57
	Raz w tygodniu	57	37	6	453
	1-2 razy w miesiącu	52	41	6	165
	Kilka razy w roku	51	41	8	174
	W ogóle nie uczestniczy	45	46	10	72
Poglądy polityczne	Lewica	53	39	8	152
	Centrum	53	43	4	275
	Prawica	57	38	5	268
	Trudno powiedzieć	50	39	10	227

Tabela 7

		Niezależnie od Pana(i) opinii o planach podniesienia wieku emerytalnego do 67 roku życia, czy uważa Pan(i), że kobiety powinny przechodzić na emeryturę:				Liczba osób
		wcześniejsz niż mężczyźni	w takim samym wieku jak mężczyźni	później niż mężczyźni	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	%	
Ogółem		80	18	0	2	1013
Płeć	Mężczyźni	75	23		2	482
	Kobiety	85	13	1	1	531
Wiek	18-24 lata	67	32		1	126
	25-34	73	24	1	2	209
	35-44	80	18	1	2	160
	45-54	84	14	1	1	166
	55-64	89	9		2	189
	65 lat i więcej	84	13	1	2	163
Miejsce zamieszkania	Wieś	81	16	0	2	385
	Miasto do 20 tys.	77	20		2	154
	20-100 tys.	89	9	1	0	196
	101-500 tys.	74	23	1	2	166
	501 tys. i więcej mieszk.	71	27		2	111
Wykształcenie	Podstawowe	85	13		2	197
	Zasadnicze zawodowe	84	14	1	1	264
	Średnie	79	18	1	2	355
	Wyższe	71	29		1	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	67	31		2	119
	Średni personel, technicy	77	17		5	45
	Pracownicy adm.-biurowi	76	17	4	4	54
	Pracownicy usług	77	20		4	44
	Robotnicy wykwalifikowani	79	21			113
	Robotnicy niewykwalifik.	79	17		5	50
	Rolnicy	96	4			64
Pracujący na własny rach.	82	18			47	
Bierni zawodowo	Renciści	86	13	1		75
	Emeryci	88	10	0	1	215
	Uczniowie i studenci	62	38			73
	Bezrobotni	79	20		1	56
	Gospodynie domowe i inni	86	10		4	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	75	20	1	4	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	67	30		3	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	79	19	1	1	241
	prywatnym gosp. rolnym	96	4			62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	86	13		1	132
	501-750	95	5			122
	751-1000	78	19	1	2	160
	1001-1500	80	18		2	188
	Powyżej 1500 zł	69	30		1	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	83	16		1	145
	Średnie	82	15	1	2	474
	Dobre	76	22	0	2	393
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	93	7			59
	Raz w tygodniu	85	13	1	1	485
	1-2 razy w miesiącu	80	19		1	178
	Kilka razy w roku	70	27		3	205
	W ogóle nie uczestniczy	66	30	1	2	84
Poglądy polityczne	Lewica	78	21		1	176
	Centrum	81	17	0	2	303
	Prawica	76	22	0	2	297
	Trudno powiedzieć	86	12	1	2	237

Tabela 8

		Czy, Pana(i) zdaniem, w sprawie podniesienia wieku emerytalnego powinno odbyć się ogólnonarodowe referendum czy też nie ?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		74	21	5	1013
Płeć	Mężczyźni	72	25	3	483
	Kobiety	76	17	7	530
Wiek	18-24 lata	83	13	5	127
	25-34	79	18	3	209
	35-44	76	20	4	160
	45-54	67	29	4	165
	55-64	74	20	5	189
	65 lat i więcej	66	25	10	163
Miejsce zamieszkania	Wieś	78	16	6	385
	Miasto do 20 tys.	66	29	5	154
	20-100 tys.	76	21	3	196
	101-500 tys.	73	21	6	167
	501 tys. i więcej mieszk.	67	26	6	111
Wykształcenie	Podstawowe	74	15	12	197
	Zasadnicze zawodowe	80	15	5	264
	Średnie	75	22	3	356
	Wyższe	64	33	3	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	59	38	3	118
	Średni personel, technicy	67	27	5	45
	Pracownicy adm.-biurowi	82	15	3	54
	Pracownicy usług	83	13	4	44
	Robotnicy wykwalifikowani	85	15		113
	Robotnicy niewykwalifik.	79	20	2	50
	Rolnicy	67	24	9	64
	Pracujący na własny rach.	76	17	7	47
Bierni zawodowo	Renciści	71	20	9	75
	Emeryci	70	22	8	215
	Uczniowie i studenci	83	12	5	74
	Bezrobotni	77	21	3	56
	Gospodynie domowe i inni	83	8	10	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	68	28	3	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	72	25	2	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	80	17	3	241
	prywatnym gosp. rolnym	66	25	9	62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	83	12	5	132
	501-750	82	14	4	122
	751-1000	73	20	7	161
	1001-1500	74	23	3	188
	Powyżej 1500 zł	62	33	5	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	78	16	6	145
	Średnie	74	20	6	476
	Dobre	72	24	4	393
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	71	20	9	59
	Raz w tygodniu	77	17	6	487
	1-2 razy w miesiącu	78	21	1	178
	Kilka razy w roku	68	26	6	205
	W ogóle nie uczestniczy	64	32	4	84
Poglądy polityczne	Lewica	73	24	3	176
	Centrum	76	21	3	303
	Prawica	70	26	4	298
	Trudno powiedzieć	78	11	11	237

Tabela 9

		Pojawiła się propozycja, aby o momencie przejścia na emeryturę decydował nie wiek, ale staż pracy. Kobiety mogłyby przechodzić na emeryturę po przepracowaniu 35 lat, mężczyźni po przepracowaniu 40 lat. Co Pan(i) sądzi o tej propozycji?			Liczba osób
		Popieram tę propozycję	Jestem temu przeciwny(a)	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		78	16	6	1013
Płeć	Mężczyźni	77	19	4	482
	Kobiety	79	13	8	531
Wiek	18-24 lata	74	18	8	127
	25-34	75	20	5	209
	35-44	79	15	5	160
	45-54	85	11	3	166
	55-64	79	16	5	189
	65 lat i więcej	75	14	10	162
Miejsce zamieszkania	Wieś	77	15	8	384
	Miasto do 20 tys.	76	19	6	154
	20-100 tys.	82	12	6	196
	101-500 tys.	76	19	5	168
	501 tys. i więcej mieszk.	79	19	2	111
Wykształcenie	Podstawowe	78	11	11	196
	Zasadnicze zawodowe	82	13	4	264
	Średnie	75	19	6	356
	Wyższe	78	18	4	197
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	80	15	4	119
	Średni personel, technicy	77	17	7	45
	Pracownicy adm.-biurowi	74	21	5	54
	Pracownicy usług	81	19		44
	Robotnicy wykwalifikowani	84	14	2	113
	Robotnicy niewykwalifik.	80	17	2	50
	Rolnicy	86	10	4	64
	Pracujący na własny rach.	79	19	2	47
Bierni zawodowo	Renciści	73	16	11	75
	Emeryci	78	14	8	215
	Uczniowie i studenci	73	19	8	74
	Bezrobotni	73	18	8	56
	Gospodynie domowe i inni	70	18	12	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	79	15	6	128
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	79	16	5	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	81	18	1	241
	prywatnym gosp. rolnym	86	10	4	62
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	81	13	6	132
	501-750	79	13	9	122
	751-1000	75	20	5	160
	1001-1500	80	16	4	188
	Powyżej 1500 zł	79	18	3	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	79	13	8	145
	Średnie	75	17	7	475
	Dobre	81	15	4	393
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	82	15	3	59
	Raz w tygodniu	78	15	7	487
	1-2 razy w miesiącu	79	15	6	178
	Kilka razy w roku	77	18	5	205
	W ogóle nie uczestniczy	78	18	4	84
Poglądy polityczne	Lewica	84	14	2	176
	Centrum	82	13	5	302
	Prawica	74	22	4	299
	Trudno powiedzieć	74	14	13	237

Tabela 10

		Mówi się czasem o tzw. emeryturach obywatelskich. Rozwiązanie to polega na tym, że państwo gwarantuje każdemu obywatelowi minimalną emeryturę na bardzo niskim, minimalnym poziomie. Obywatele sami dbają o dodatkowe zabezpieczenie na starość. Czy podoba się Panu(i) to rozwiązanie?			Liczba osób
		Tak	Nie	Trudno powiedzieć	
		%	%	%	
Ogółem		32	56	12	1012
Płeć	Mężczyźni	35	54	11	482
	Kobiety	29	57	14	530
Wiek	18-24 lata	41	53	6	127
	25-34	33	57	10	208
	35-44	37	48	15	160
	45-54	30	67	3	165
	55-64	24	60	16	189
	65 lat i więcej	28	49	23	163
Miejsce zamieszkania	Wieś	29	57	13	384
	Miasto do 20 tys.	31	55	14	154
	20-100 tys.	29	55	16	196
	101-500 tys.	35	57	8	167
	501 tys. i więcej mieszk.	41	53	6	111
Wykształcenie	Podstawowe	26	51	23	197
	Zasadnicze zawodowe	33	55	12	264
	Średnie	30	60	10	355
	Wyższe	39	53	8	196
Grupa społ.-zaw. pracujący	Kadra kier., spec. z wyższym wyksz.	39	53	8	118
	Średni personel, technicy	28	60	12	45
	Pracownicy adm.-biurowi	36	59	5	54
	Pracownicy usług	22	64	14	44
	Robotnicy wykwalifikowani	27	64	9	113
	Robotnicy niewykwalifik.	17	71	11	50
	Rolnicy	37	44	19	63
	Pracujący na własny rach.	36	58	6	47
Bierni zawodowo	Renciści	32	54	15	75
	Emeryci	27	53	21	215
	Uczniowie i studenci	45	47	9	74
	Bezrobotni	38	60	2	56
	Gospodynie domowe i inni	31	53	16	57
Pracuje w:	inst. państw., publicznej	32	57	11	127
	spółce właścicieli prywatnych i państwa	28	62	10	92
	sekt. pryw. poza rolnict.	31	61	8	241
	prywatnym gosp. rolnym	36	47	16	60
Dochody na jedną osobę	Do 500 zł	30	55	14	132
	501-750	34	54	12	122
	751-1000	36	51	13	161
	1001-1500	29	61	10	188
	Powyżej 1500 zł	33	61	5	170
Ocena własnych war. mater.	Złe	26	60	15	145
	Średnie	31	54	15	476
	Dobre	35	56	9	391
Udział w prakt. religijnych	Kilka razy w tygodniu	44	49	7	59
	Raz w tygodniu	29	56	15	487
	1-2 razy w miesiącu	30	60	10	178
	Kilka razy w roku	30	59	11	203
	W ogóle nie uczestniczy	46	46	8	84
Poglądy polityczne	Lewica	31	58	10	176
	Centrum	34	59	8	301
	Prawica	32	59	9	298
	Trudno powiedzieć	29	46	24	237